

The background of the entire page is a repeating geometric pattern in shades of purple. The pattern consists of interlocking, stylized shapes that resemble a woven or lattice structure, creating a complex, symmetrical design.

HUUB
OOSTERHUIS

*Ik versta onder
liefde*

Huub Oosterhuis

Ik versta onder liefde

th) ten have

1

Ineens waren er gedichten. Toen ik thuiskwam van een ongeluk, zomer 1948, na vier weken ziekenhuis waar ik van mijn kin tot mijn heupen in gips gewikkeld was geweest, wou ik gedichten lezen.

Ik vond ze in de boekenkast van mijn vader. Een bloemlezing in drie delen: *Katholieke poëzie, van de vroegste tijden tot heden*. Samengesteld en van een inleiding voorzien door Anton van Duinkerken.

‘U leest toch nooit gedichten, waarom heeft u deze dan gekocht,’ vroeg ik. Jaren later begreep ik waarom. Anton van Duinkerken was de geestelijke voorman, de emancipator en vanaf 1933 het politieke geweten van mijn ouders en veel van hun roomse vrienden – hij werd geboren in 1903, mijn vader en mijn moeder een paar jaar later.

Ik bladerde in het derde deel en las Guido Gezelle:

*'t Wordt al sterre dat men ziet
in dat hoog en blauw verschiet daar,
blijde sterren anders niet
in dat hoog en blauw verschiet*

En regels over een ‘geweldig zonnelicht’ dat

*mij, nietig schepselken
in 't leven wilt gedogen.*

Om zulke woorden wilde ik gedichten lezen.

En ineens waren er, een paar weken later, de gedichten van Slauerhoff en Marsman. Ik zat in de derde klas gymnasium van het toen al vermaarde Ignatiuscollege te Amsterdam, we kregen Nederlands van meneer Bakker die klein van stuk was en bevlogen. ‘Ik ga gedichten voorlezen, wie daar geen zin in heeft, mag een opstel schrijven: “Waarom ik geen zin heb in gedichten.”’ Met vijf hingen we aan zijn lippen, de rest zat in de vensterbanken.

‘Alleen in mijn gedichten kan ik wonen,’ Slauerhoff. ‘Groots en meeslepend wil ik leven,’ Marsman. Slauerhoff was een ontheemde zwerver, ver over zee; Marsman was dichterbij, een zoeker, maar ook een beterveter, hoogvlieger – lefgozer. Marsman won het van Slauerhoff, toen.

Een goed jaar later nam meneer Bakker, inmiddels Jan, ons mee naar een lezing van Anton van Duinkerken in De Bijenkorf, over ‘de hoogtepunten’ in de geschiedenis van de moderne poëzie. Toen ik hem zag binnenkomen, herkende ik hem als de vader van mijn lagerschoolvriendje Toon Asselbergs.

Van Duinkerken sprak uit zijn hoofd, citeerde het ene gedicht na het andere – één keer haperde hij even, waarvoor hij zich driemaal verontschuldigde. Ik schreef alles op wat hij zei, dat lukte omdat hij een briljant docent was die zichzelf voortdurend in vele variaties herhaalde.

Hij betoogde dat Marsman met enthousiasme gepubliceerd had in het katholieke tijdschrift *De Gemeenschap* – hij was hartstochtelijk op zoek geweest naar gemeenschap, klankbodem, bezielde verband.

*Volk, ik ga zinken als mijn lied niet klinkt
ik moet verdrogen als gij mij niet drinkt.*

Hij zou zelfs op het punt hebben gestaan katholiek te worden. Dat bleek uit zijn laatste bundel *Tempel en kruis*, waarin hij zijn heftige tweestrijd beschreef en hoe hij uiteindelijk gekozen had voor het ‘paganistisch vitalisme’, onder invloed van de ‘anarchistische filosoof’ Nietzsche. Dat was dus een keuze voor het nihilisme. Marsman had zijn bestemming gemist, en dat zou hij zelf hebben beseft, zo bleek uit een gedicht dat Van Duinkerken met grote emotie voordroeg.

*Ik die bij sterren sliep en 't haar der ruimten droeg
als zilveren gewei, en 't stuifmeel der planeten
over den melkweg blies en in de maan gezeten
langs 't grondeloze blauw der zomernachten voer,*

*ik ben beroofd en leeg, mijn schepen zijn verbrand,
mijn stem verloor haar gloed en vindt geen weerklank meer (...)*

*Ik sta alleen, geen God of maatschappij
die mijn bestaan betreft in een bezielde verband (...)*

Hij zweeg, ik telde tot tien, hij zei ‘tot zover’, en zweeg weer – en eindigde met een bewogen statement over hun grote onderlinge verschillen die nooit helemaal waren uitgesproken. Marsman verdronk op 20 juni 1940, toen het scheepje waarop hij naar Engeland vluchtte, door een Duitse torpedo werd getroffen. Maar ‘desalniettemin’ beschouwde hij het hele oeuvre van Hendrik Marsman als een hoogtepunt in de moderne Nederlandse literatuur.

Jan Bakker had na afloop heel wat uit te leggen.

3

Die twee regels – soms klinken ze berustend, soms als een noodkreet:

*Ik sta alleen, geen God of maatschappij
die mijn bestaan betreft in een bezield verband*

Deze woorden, van vlak voor de Tweede Wereldoorlog, blijken vandaag veel mensen op het lijf geschreven. Waar horen ze nog bij? Bij welke gemeenschap, culturele traditie, religie; bij welke rituelen, beelden en verhalen, bij welk politiek of ethisch ideaal, klein of groot? Of zweren ze vooral bij grote merken, en bij massa-evenementen?

De massa is te veel en te naamloos. Ik-op-mijzelf ben te weinig. Het is niet goed dat een mens alleen is. Alleen is leeg, geen taal; gedachten en dromen die obsessies worden – depressies. Online-leven dan maar? De computer als sociale machine? Zeker is dat chatten en sms'en het gemis aan 'bezield verband' niet wegnemen.

4

Halverwege de vorige eeuw werden nog velen geboren in een 'groot verhaal' dat richting gaf aan hun leven en waarbinnen zij gelukkigmakende verwachtingen en evidente waarden en normen leerden koesteren.

Na 1980 zijn er steeds meer jonge mensen opgegroeid zonder zo'n zingevingsverhaal. Toch zijn de vragen naar zin en ziel en samenhang niet verstomd – zoals Salman Rushdie ze stelde in 1990 in zijn essay *Is er dan niets meer heilig*:

‘Iedereen loopt rond met vragen waarmee hij geen raad weet. Hoe zijn we hier gekomen? Is dit korte leven alles wat er is? Wat is de zin daarvan?’

Het gevoel dat je meer bent dan jezelf, dat je op de een of andere manier verbonden bent met het hele leven – ieder van ons, godsdienstig praktiserend of niet, heeft die ervaring ooit gehad. (...) Het is belangrijk dat wij inzien hoezeer wij allen de behoefte voelen die de godsdienst door de eeuwen heen heeft bevredigd. De behoefte aan een opvlucht van onze geest, de behoefte om een duidelijke vorm te vinden voor de glimpen van vervoering, ontzag en verwondering die we soms even ervaren.’

5

Maar dan moeten er huizen zijn, vaste adressen waar naar de zin van het leven kan worden gevraagd. En waar die behoefte aan een opvlucht van onze geest niet wordt weggelachen, en niet bedolven onder welke ideologie dan ook, een christelijke of een atheïstische. Waar mensen met zulke vragen en behoeften intellectueel én emotioneel veilig zijn.

Huizen waar ondogmatisch en zonder missionaire bedoelingen, het erfgoed van jodendom, christendom, humanisme en socialisme ter sprake wordt gebracht, uitgelegd, gewikt en gewogen. Waar ook diepgaande studie wordt gemaakt van de islam, als godsdienst en cultuur; en onbevooroordeelde en betrouwbare informatie wordt gegeven over buiten-Europese godsdiensten.

Huizen die een centrum zijn voor studie, bezinning en debat; ruimte voor levensbeschouwing en religie. En, als tegenwicht tegen conformisme, en om je verbeelding te scherpen, hart en verstand te verruimen, zal er een podium zijn voor poëzie, muziek en theater.

‘Tien van zulke huizen in Nederland? Er zijn in Nederland meer dan tien mensen met groot geld die zo’n huis kunnen waarborgen. Ik ken er één, ik vroeg hem of hij zo’n huis zou willen kopen, opbouwen, inrichten, bekend maken. Hij heeft ja gezegd en is bezig – de nodige vergunningen zijn aangevraagd. Het is ooit een rooms-katholiek parochiehuus geweest en wordt in de volksmond “De Liefde” genoemd,’ schreef ik in 2008.

Inmiddels bestaat dat huis, open voor iedereen: ‘De Nieuwe Liefde, *debat – bezinning – poëzie*’. Een huis voor ‘bezield verband’ waar het woord beschaving opnieuw inhoud krijgt, boven de chaos uit.

6

Ik versta onder liefde: die duizenden nuances van vriendelijkheid en vriendschap, van hartstocht en hoofsheid, van tact en geduld, van bedachtzame eerbied en mededogen, van lange trouw en spontaniteit, waarmee mensen elkaar bejegenen.

Ik versta onder liefde ook: de denkkraft en de intuïtiekraft, de wijsheid en de wetenschap, en alle fantasie en volharding en optimisme waarmee de aarde wordt opgebouwd, steeds opnieuw, tegen alle afbraak in.

Alles wat ten goede is, alles wat zingt en in vervoering brengt, alles wat troost en tot bezinning leidt, en alles wat bijdraagt tot iets meer recht en vrede voor zo veel mogelijk mensen, noem ik liefde.

Er is in onze samenleving behoefte aan plaatsen waar die ‘liefde’ wordt geleerd en aangemoedigd. Zonder liefde valt een samenleving uit elkaar en raken mensen ontheemd.